

OKRUHY K ZÁVĚREČNÝM ZKOUŠKÁM

Studium pedagogiky pro učitele uměleckých odborných předmětů se zaměřením na výtvarnou výchovu

podle § 3 Vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků,
akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků

Pedagogika

1. Vědní obor pedagogika.
2. Faktory rozvoje lidského jedince.
3. Výchova jako předmět pedagogické vědy. Výchova a sebevýchova.
4. Základní pedagogické pojmy a jejich vzájemné vztahy.
5. Cíle a obsah výchovy.
6. Výchovný proces a jeho etapy.
7. Efektivita výchovného procesu. Výchovné zásady.
8. Osobnost učitele a osobnost vychovávaného jedince.
9. Výchovné prostředky.
10. Škola a její klima.
11. Alternativní školy.
12. Vysvětli roli Rámcového vzdělávacího programu pro tvorbu Školního vzdělávacího programu školní družiny. Popiš vazbu RVP ZV a ŠVP školní družiny. Jmenuj a popiš klíčové a odborné kompetence žáka (dítěte), které se objevují ve školních vzdělávacích programech školních družin.
13. Vyjmenuj a popiš základní didaktické kategorie, které plánuje, realizuje a vyhodnocuje vychovatel, účastník zájmového vzdělávání nebo školní družiny. Vysvětli a popiš přípravu na edukační nebo volnočasovou, zájmovou aktivitu v kontextu požadavků ŠVP.
14. Základy školního managementu – systém a funkce řízení školství, vedení lidí, image školy, plánování, organizování, operativní řízení, kontrola, motivace.
15. Speciální pedagogika – odborná terminologie, teoretické vymezení, integrace a inkluze studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, speciálně pedagogické metody, systém škol a zařízení.

Literatura a prameny ke studiu

Pedagogika

KANTOROVÁ, J. a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I.* Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-024-0.

KANTOROVÁ, J. a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II.* Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-030-1.

Obecná a školní didaktika

KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.

MAŇÁK, J. a ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

OBST, O. *Řízení výuky*. Olomouc: UP, 2013. ISBN 978-80-86768-48-9.

PRÁŠILOVÁ, M. *Vzdělávací program a jeho tvorba*. Olomouc: PdF UP, 2013. ISBN 80-7254-712-7.

Základy školního managementu

OBST, O. *Manažerské minimum pro pedagogické pracovníky*. Olomouc: UP, 2013. ISBN 978-80-86768-49-6.

PRÁŠILOVÁ, M. *Vybrané kapitoly ze školského managementu pro pedagogické pracovníky*. Olomouc: UP, 2006. ISBN 80-244-1415-5.

Speciální pedagogika

JERÁBKOVÁ, K. a kol. *Úvod do speciální pedagogiky*. Olomouc: UP, 2013. ISBN 978-80-244-3731-6.

RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. *Speciální pedagogika*. 4. vyd. Olomouc: UP, 2006. ISBN 80-244-1475-9.

Psychologie

1. Předmět a metody psychologie, systém psychologických věd.
  - *Vysvětlete základní pojmy v psychologii (prožívání, chování, osobnost).*
  - *Psychologické metody poznávání člověka (experiment, pozorování, rozhovor, dotazníky a testy).*
  - *Systém psychologických věd.*
2. Determinace lidské psychiky.
  - *Biologická determinace lidské psychiky.*
  - *Sociální determinace lidské psychiky.*
  - *Duchovní dimenze determinace lidské psychiky.*
3. Emotivní procesy.
  - *Dělení emocí a jejich vlastnosti. Vliv emocí na proces učení.*
  - *Temperament a temperamentové typologie.*
4. Motivace a motivační činitelé.
  - *Vysvětlete pojem motivace a motivační činitelé.*
  - *Zátěžové situace, stres a reakce na stres (v oblasti emotivní, fyziologické a kognitivní), frustrace a konflikt.*
5. Duševní vývoj v období dospívání.
  - *Prepuberta, fyziologické změny, charakteristika poznávacích procesů, emoční a sociální vývoj.*
  - *Puberta, charakteristika poznávacích procesů, emoční a sociální vývoj.*
6. Duševní vývoj v období adolescence.
  - *Adolescence, kult těla, poznávací procesy, emoční a sociální vývoj.*
  - *Projevy rizikového chování v adolescenci, subkultura mládeže.*

7. Proces socializace.
  - *Uvedte cíle, obsah a fáze procesu socializace, charakterizujte základní socializační činitele.*
  - *Vysvětlete mechanismy socializace.*
8. Sociální a interpersonální percepce.
  - *Vysvětlete, jak dochází k formování dojmu, hodnocení vnímaných osob.*
  - *Které faktory ovlivňují interpersonální percepci? Charakterizujte chyby interpersonální percepce.*
9. Sociální interakce.
  - *Popište základní druhy interakce (kooperace, soupeření, konflikt).*
  - *Charakterizujte podstatu agrese a agresivity a možnosti prevence jejich výskytu.*
  - *Interpersonální konflikty a možnosti jejich řešení.*
10. Interpersonální komunikace.
  - *Charakterizujte proces lidské komunikace. Srovnejte verbální a neverbální komunikaci.*
  - *Uvedte základní pravidla dobré komunikace*
11. Sociální skupina.
  - *Uvedte klasifikaci sociálních skupin. Popište základní znaky malé sociální skupiny. Vysvětlete pojmy skupinová struktura a dynamika, sociální pozice, status, role, prestiž.*
  - *Popište vliv skupiny na jedince (sociální facilitace, inhibice, mechanismy sociálního tlaku, konformita).*
12. Pojem, druhy a obecné zákony učení.
  - *Charakterizujte podstatu procesu učení, učení v širším a užším pojetí, učení bezděčné a záměrné. Uvedte obecné zákony učení, popište vliv opakování na proces učení.*
  - *Popište základní druhy učení (podmiňování, senzomotorické, verbální a pojmové, problémové, sociální učení) ve vztahu k výchovně vzdělávacímu procesu.*
13. Činitele ovlivňující průběh učení.
  - *Charakterizujte vnitřní a vnější činitele ovlivňující průběh učení.*
  - *Vliv sebevědomí na úspěšnost jedince. Možnosti rozvoje přiměřeného sebevědomí.*
  - *Styl učení. Pravidla pro efektivní učení.*
14. Motivace a učení.
  - *Vysvětlete podstatu motivace vnější a vnitřní, počáteční, průběžné, výsledné.*
  - *Charakterizujte faktory ovlivňující motivaci (vliv úspěchu a neúspěchu, naučená bezmocnost, novost situace, aktivita, sociální faktory, zájem, stanovení cíle, souvislost s předchozí činností, s životními cíli, tendence dokončit úkol, odměna a trest).*
15. Psychologické aspekty poskytování zpětné vazby.
  - *Odměna a trest a jejich využití v pedagogickém procesu. Podstata, druhy, faktory, ovlivňující jejich účinnost.*
16. Zásady péče o duševní zdraví.
  - *Vysvětlete pojmy psychická zátěž, stres, syndrom vyhoření.*
  - *Popište vhodné strategie překonání a prevence stresu a syndromu vyhoření.*
  - *Principy duševní hygieny v edukačním procesu.*

Literatura a prameny ke studiu

Základní literatura

- PLEVOVÁ, I. *Vybrané kapitoly z obecné psychologie*. Olomouc: UP, 2013. ISBN 978-80-86768-69-4.
- PLEVOVÁ, I. *Vybrané kapitoly z vývojové psychologie*. Olomouc: UP, 2013. ISBN 978-80-86768-68-7.
- PLEVOVÁ, I. *Psychologické metody pro výchovné poradce*. [CD-ROM]. Olomouc: UP, 2017. ISBN 978-80-244-5229-6.
- PUGNEROVÁ, M. a kol. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0532-8.
- URBANOVSÁ, E. *Sociální a pedagogická psychologie*. Olomouc: UP, 2006. ISBN 80-244-1410-4.
- URBANOVSÁ, E. *Sociální psychologie a psychologie zdraví*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, 2019.
- URBANOVSÁ, E. *Pedagogická a školní psychologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, 2018.

Doporučená literatura

- MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.
- PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1387-3.
- VACEK, P. *Pedagogická psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-684-1.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012.
- VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

Didaktika výtvarné výchovy

1. Předmět a vědní základ didaktiky výtvarné výchovy. Pojetí a cíle VV, současné trendy ve VV a jejich představitelé. Proměny vzdělávacího oboru výtvarná výchova v Rámcových vzdělávacích programech.
2. Stav kurikulární reformy v základním uměleckém školství. Vztah rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání s RVP ZUV. Pojmosloví RVP (klíčové kompetence, očekávané výstupy, průřezová témata atd.). Vzdělávací program výtvarného oboru základních uměleckých škol, pojetí a cíle přípravného, základního a rozšířeného studia, alternativní přístupy k obsahu učebních osnov. Charakteristika předmětů učebních osnov.
3. Učebnice, technické a materiální vybavení pracovny a kabinetu VV. Výstavní aktivity, výtvarné činnosti v exteriéru. Zájmová výtvarná činnost, přehlídky DVP. Historie INSEA.
4. Zhodnocení názorů na vyučování kreslení a VV od starověku do konce 19. století. Názory na výtvarné školení od konce 19. století do druhé světové války. Srovnání různých koncepcí v historii vyučování kreslení a výtvarné výchovy.
5. Historie a vývoj výtvarné výchovy ve 2. polovině 20. století. Osobnosti české výtvarné pedagogiky a výzkumu: J. Uždil, I. Zhoř, J. David, V. Roeselová, K. Cikánová a další čeští teoretici a výtvarní pedagogové.
6. Vznik, vývojová stádia, charakteristické znaky a zvláštnosti dětského výtvarného projevu (DVP). Vztah ontogeneze a proměn DVP.

7. Období prepubescence a pubescence, výtvarný projev dospívajících. Tzv. krize DVP a její příčiny, teorie „Mostu“.
8. Psychologické základy a aspekty v současné výtvarné výchově (výtvarné myšlení, vnímání, výtvarná senzibilita). Autenticita výtvarného projevu žáka. Význam a psychologické problémy motivace ve VV. Formy motivace ve VV.
9. Typologie výtvarného projevu (Herbert Read, Victor Löwenfeld, Jaromír Uždil, Věra Roeselová). Plánování výtvarných činností s ohledem na typologii. Problematika hodnocení DVP s ohledem na typologii.
10. Diagnostické a terapeutické možnosti výtvarných činností, arteterapie. Vztah VV a arteterapie. Artefietika (J. Slavík).
11. Vztah umění a výtvarné výchovy. Výchova uměním – historie a současnost. Metody a formy setkávání s uměleckým dílem. Galerijní animace.
12. Námět ve VV. Volba námětů vzhledem k RVP. Estetický a výchovný rozměr námětu.
13. Stavba základních a zvláštních typů vyučovacích jednotek VV. Plánování a příprava výuky VV. Projektová metoda ve VV, výtvarné řady, jejich druhy.
14. Druhy a organizace výtvarných činností ve VV. Vazba cíle, námětu a úkolu ve výuce VV. Význam motivace ve VV.
15. Problematika hodnocení ve VV. Funkce a typy hodnocení, kritéria hodnocení. Význam zpětné vazby, prezentace žákovské výtvarné práce. Klasifikace.
16. Materiály, nástroje a výtvarné techniky ve VV. Místo a funkce výtvarných a technologických postupů ve VV.
17. Kreativita ve VV. Fáze tvořivého procesu, stádia dětské tvořivosti. Zásady tvořivé výuky VV. Sebereflexe v práci učitele VV. Vlastní pojetí VV v kontextech stávajících koncepcí oboru.

Orientace v základních učebních dokumentech, znalost základních publikací pro VV, časopisů atd.

Součástí zkoušky je komentář k dětské výtvarné práci.

Zkoušku je možno vykonat po odevzdání písemné práce „Analýza dětského výtvarného projevu“. Student vybere tři dětské práce (kresbu, malbu a jinou, libovolnou) a provede analýzu předloženého dětského výtvarného projevu.

Literatura a prameny ke studiu

Základní literatura

ŠOBÁŇOVÁ, P. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006.

Doporučená literatura

BABYRÁDOVÁ, H. *Nové proudy ve výtvarné výchově*; GRECMANOVÁ, H. *Aktivizační metody v muzejní pedagogice*; EXLER, P. *Kapitoly z artefietiky*. In *Škola muzejní pedagogiky 4*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007.

BABYRÁDOVÁ, H. *Symbol v dětském výtvarném projevu*. Brno: MU, 2004.

BABYRÁDOVÁ, H. *Výtvarná dílna*. Praha: Triton, 2006.

CIKÁNOVÁ, K. *Kreslete si s námi*. Praha: Aventinum, 1992.

- CIKÁNOVÁ, K. *Malujte si s námi*. Praha: Aventinum, 1993.
- CIKÁNOVÁ, K. *Objevujte s námi textil*. Praha: Aventinum, 1995.
- CIKÁNOVÁ, K. *Objevujte s námi tvar*. Praha: Aventinum, 1995.
- CIKÁNOVÁ, K. *Tužkou, štětcem nebo myší*. Praha: Aventinum, 1998.
- DVOŘÁKOVÁ, H. *Výtvarná výchova na I. stupni. Pracovní sešit pro 1. – 3. ročník. Pracovní sešit pro 4. – 5. ročník*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1998.
- HAVLÍK, V., HORÁČEK, R., ZHOŘ, I. *Akční tvorba*. Olomouc: UP, 1991.
- HORÁČEK, R. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Brno: CERM, 1998.
- KAVČÁKOVÁ, A., MALIVA, J. *Úvod do studia výtvarné výchovy*. Olomouc: UP, 1994.
- POHNEROVÁ, M. *Duchovní a smyslová výchova (I. a II. díl)*. Polička: Fantisk, 1992, 1994.
- ROESELOVÁ, V. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Sarah, 2001.
- ROESELOVÁ, V. *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2004.
- ROESELOVÁ, V. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1995.
- ROESELOVÁ, V. *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1998.
- ROESELOVÁ, V. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997.
- ROESELOVÁ, V. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1996.
- SLAVÍK, J. *Umění zážitku, zážitek umění I. a II.* Praha: UK, 2001, 2004.
- SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK J., ELIÁŠOVÁ, S. *Dívej se, tvoř a povídej!* Praha: Portál, 2007.
- SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, J., HAZUKOVÁ, H. *Výtvarné čarování (artefiletika pro předškoláky a mladší školáky)*. Praha: UK, 2000.
- ŠAMŠULA, P. *Obrazárna v hlavě 1, 2, 3, 4*. Praha: Práce, 1996, 1997...
- ŠAMŠULA, P., ADAMEC, J. *Průvodce výtvarným uměním. I., II., III. díl*. Praha: Práce 1994, 1995, 1996.
- ŠOBÁŇ, M. *Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky*; HRBEK, D. *Prvky dramatické výchovy v kontextu muzejní pedagogiky*; HAVLÍK, V. *Využití intermediálních postupů v animační praxi*. In *Škola muzejní pedagogiky 6*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007.
- ŠOBÁŇOVÁ, P. *Poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky*. In *Škola muzejní pedagogiky 1*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007.
- UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Praha: SPN, 1980.
- ZHOŘ, I. *Výtvarná výchova v projektech I, II*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1995.